JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA ELIMU, SAYANSI
NA TEKNOLOJIA

Cheti cha Ithibati

Na. 990

Jina la Chapisho: Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali

Mchapishaji: Taasisi ya Elimu Tanzania

Mwandishi: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

ISBN: 978-9987-09-814-9

Mtaala huu umeidhinishwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia tarehe 29 Juni 2023 kuwa Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali nchini Tanzania.

Dkt. Lyabwene M. Mtahabwa
Kamishna wa Elimu

MTAALA WA MAFUNZO YA STASHAHADA YA UALIMU ELIMU YA AWALI

2023

© Taasisi ya Elimu Tanzania, 2023
Toleo la Kwanza, 2023

ISBN: 978-9987-09-814-9

Taasisi ya Elimu Tanzania
Eneo la Mikocheni
132 Barabara ya Ali Hassan Mwinyi
S.L.P 35094
14112 Dar es Salaam.

Simu: +255 735 041168 / 735 041 170
Baruapepe: director.general@tie.go.tz
Tovuti: www.tie.go.tz

Mtaala huu urejelewe kama: Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2023). *Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali.* Taasisi ya Elimu Tanzania.

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kunakili, kurudufu, kuchapisha wala kutafsiri andiko hili kwa namna yoyote ile bila idhini ya Kamishna wa Elimu, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Yaliyomo

Orodha ya Majedwali iv

Vifupisho v

Shukurani vi

Dibaji viii

Sehemu ya Kwanza 1

Utangulizi 1

1.1 Usuli 1

2.2 Muundo wa Elimu ya Ualimu-Elimu ya Awali 2

Sehemu ya Pili 3

Dira, Malengo na Umahiri wa Jumla 3

Dira 3

2.2 Malengo Makuu ya Elimu Tanzania 3

2.3 Malengo ya Elimu ya Ualimu 4

2.3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu 4

2.3.2 Malengo Mahususi ya Elimu ya Ualimu Elimu ya Awali 4

2.4 Umahiri wa Jumla wa Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali 4

Sehemu ya Tatu 6

Maudhui ya Mtaala 6

Sehemu ya Nne 11

Ufundishaji na Ujifunzaji 11

4.1 Mafunzo ya Ualimu kwa Vitendo Chuoni na Shule Jirani 11

4.2 Rasilimali za Utekelezaji wa Mtaala 12

4.2.1 Rasilimali watu 12

4.2.2 Rasilimali vitu na fedha 12

4.2.3 Rasilimali muda 13

4.3 Lugha ya Kufundishia na Kujifunzia 14

4.4 Ushiriki wa Wadau katika Utekelezaji wa Mtaala wa Stashahada ya Ualimu - Elimu ya Awali 14

4.5 Usimamizi, Ufuatiliaji na Tathimini ya Utekelezaji wa Mtaala wa Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali 15

Sehemu ya Tano 16

Upimaji wa Maendeleo ya Ujifunzaji 16

Bibliografia 18

Orodha ya Majedwali

Jedwali Na. 3.1: Maeneo ya Ujifunzaji, Masomo, Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi- Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali 6

Jedwali Na. 4.1: Mchanganuo wa Muda wa Mafunzo - Masomo ya Utaalamu, Masomo ya Jumla na ya Kufundishia 13

Jedwali Na. 5.1: Alama za Upimaji Endelevu kwa Masomo ya Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji na Ualimu kwa Vitendo... 17

Jedwali Na. 5.2: Alama za Upimaji Endelevu kwa Masomo ya Utaalamu na ya Jumla 17

Vifupisho

LAT	Lugha ya Alama ya Tanzania
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
TET	Taasisi ya Elimu Tanzania
WyEST	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

Shukurani

Maandalizi ya mtaala huu yamehusisha wadau mbalimbali kutoka sekta za umma na binafsi. Taasisi ya Elimu Tanzania (TET) inatambua na kuthamini michango ya washiriki wote waliofanikisha upatikanaji wa Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali. Hivyo, TET inatoa shukurani za dhati kwanza, kwa Kamati ya Kitaifa ya Kusimamia Kazi ya Maboresho ya Mitaala iliyoteuliwa na Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia, Mhe. Prof. Adolf Faustine Mkenda (Mb.). Kamati hiyo ilikuwa na wajumbe kumi (10), wakiongozwa na Mwenyekiti wake Prof. Makenya Abraham Maboko. Kamati hii ilifanya kazi kwa weledi kuhakikisha kuwa mtaala huu unaandaliwa kwa wakati na unakidhi shauku ya wadau juu ya ubora wa elimu ya ualimu.

Pili, shukurani ziende kwa taasisi, wizara na wadau mbalimbali wa elimu walioshiriki kutoa maoni kuhusu uboreshaji wa mtaala. Baadhi ya taasisi, wizara na wadau hao ni Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Baraza la Wawakilishi Zanzibar, wajumbe wa Kamati ya Mapitio ya Sera ya Elimu, wajumbe wa Kamati ya Kufanya Mageuzi Makubwa ya Elimu Zanzibar, viongozi wa dini, Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano na Mazingira, Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali Zanzibar, Wizara ya Fedha na Mipango, Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wanawake na Makundi Maalumu, Taasisi ya Elimu Zanzibar, Bodi na Menejimenti za Mamlaka ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi Tanzania (VETA), menejimeti na wakufunzi wa Taasisi ya Sayansi na Teknolojia ya Karume, Chuo cha Amali Zanzibar, Baraza la Elimu na Mafunzo ya Ufundi na Ufundi Stadi, Baraza la Mitihani Tanzania, Chama cha Walimu Tanzania, Baraza la Watoto na Vijana Balehe Tanzania. Vilevile, wadau wengine ni wajumbe wa bodi za shule, wanafunzi wa shule za msingi, sekondari, vyuo vya kati na vyuo vikuu, walimu wa shule za msingi, sekondari, wakufunzi wa vyuo vya ualimu, wahadhiri wa vyuo vikuu, waajiri, wahitimu wa ngazi mbalimbali za elimu, Tume ya Vyama vya Ushirika, Mamlaka ya Mapato Tanzania, Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa, Akademia ya Sayansi Tanzania, Benki Kuu ya Tanzania na Shirika la Chakula na Kilimo la Kimataifa.

Tatu, TET inayashukuru mashirika ya United Nations *International Children's Fund, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Room to Read, Right*

to Play, Data Vision, Plan International, Norwegian Refugees Council, Christian Social Services Commission, Global Education Link, UWEZO, *Hill Packaging Ltd., Teacher Education Support Project, Madrasa Early Childhood Programme – Zanzibar, Morale Foundation for Education and Training na Educate!* kwa kufadhili hatua mbalimbali za uandaaji wa mitaala.

Nne, TET inatoa shukurani za dhati kwa wataalamu wote wa elimu ya awali kutoka ndani na nje ya TET walioshiriki kuandaa mtaala huu. Mwisho, ingawa si kwa umuhimu, TET inaishukuru sana Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (WyEST) kwa kuwezesha kazi ya uandishi, uchapaji na usambazaji wa mtaala huu.

Dkt. Aneth A. Komba
Mkurugenzi Mkuu
Taasisi ya Elimu Tanzania

Dibaji

Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu, Elimu ya Awali umeandaliwa kwa kuzingatia Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014 Toleo la Mwaka 2023, maoni ya wadau yaliyokusanywa na kuchakatwa mwaka 2021 hadi 2022 na matokeo ya uchambuzi wa maandiko kuhusu uzoefu kutoka nchi nyingine. Aidha, mtaala huu unazingatia dira ya elimu ambayo inalenga kumwandaa Mtanzania aliyeelimika na mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo katika kuleta maendeleo endelevu ya kitaifa na kimataifa. Vilevile, mtaala huu umezingatia malengo makuu ya elimu pamoja na malengo ya elimu ya awali nchini Tanzania. Kwa kuzingatia haya, mtaala huu umeweka viwango vya utoaji wa elimu katika ngazi ya Stashahada ya Ualimu wa Elimu ya Awali kwa kubainisha maarifa, stadi na mwelekeo atakaoujenga mwalimu tarajali, umahiri wa jumla, maeneo makuu ya ujifunzaji, umahiri mkuu na mahususi na njia za ufundishaji na ujifunzaji. Aidha, mtaala umebainisha muda utakaotumika katika utekelezaji, lugha ya kujifunzia na kufundishia, vifaa vya kufundishia na kujifunzia na njia zitakazotumika katika upimaji wa maendeleo ya mwalimu tarajali kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri. Vilevile, mtaala umebainisha sifa za kitaaluma na kitaalamu za mkufunzi ambaye ndiye mtekelezaji mkuu wa mtaala katika ngazi ya chuo.

Pamoja na matamko mbalimbali ya kisera na miongozo ya kitaifa, kikanda na kimataifa, mtaala huu umezingatia nadharia za ujifunzaji na Falsafa ya Elimu ya Kujitegemea. Falsafa hiyo inasisitiza utoaji wa elimu inayomwezesha Mtanzania kujitegemea na kumudu maisha yake ya kila siku. Hivyo, utekelezaji wake utamwezesha mwalimu tarajali kujifunza katika nyanja zote ambazo ni kiakili, kimwili, kijamii, kimaadili na kiroho. Ni matarajio yangu kuwa kupitia mtaala huu mkufunzi atamwezesha mwalimu tarajali kujenga umahiri uliokusudiwa. Wasimamizi wote wa utekelezaji wa mitaala na wadau wengine wa Elimu ya Ualimu nchini watahakikisha kuwa mafunzo ya stashahada ya ualimu wa elimu ya awali inayotolewa ina viwango vya ubora vinavyokubalika kitaifa, kikanda na kimataifa.

Dkt. Lyabwene M. Mtahabwa
Kamishna wa Elimu

Sehemu ya Kwanza

Utangulizi

1.1 Usuli

Mifano mbalimbali duniani imeonesha kwamba ujenzi wa mfumo bora wa elimu unategemea kwa kiasi kikubwa ubora wa walimu wanaouendesha. Aidha, Baba wa Taifa, Mwalimu Julius Kambarage Nyerere akisisitiza juu ya umuhimu wa walimu, alisema kwamba "sera yoyote ya elimu, hata iwe nzuri kiasi gani, haiwezi kufanikiwa bila kuwa na walimu walioandaliwa vyema" (Nyerere, 1988). Mwalimu aliendelea kusisitiza kwamba walimu ndiyo waliotwishwa jukumu la kujenga taifa lenye mawazo na mitazamo sahihi kupitia kazi yao ya kurithisha maarifa na maadili kwa vizazi vipya. Kwa mantiki hiyo, ni wazi kwamba ili mabadiliko yoyote ya sera, mfumo na mitaala ya elimu yaweze kuleta tija iliyokusudiwa ni lazima walimu waandaliwe vyema. Aidha, ni dhahiri kwamba, ili mitaala itekelezwe kwa ufanisi, ni lazima kuwe na walimu wa kutosha wenye weledi, maadili na ari stahiki.

Kwa mantiki hiyo, serikali imefanya mabadiliko ya Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu, Elimu ya Awali. Mabadiliko hayo yanalenga kumwezesha mwalimu kuendana na mabadiliko katika Mtaala wa Elimu ya Awali unaolenga kuwezesha ujifunzaji kwa mtoto ili kufikia malengo yaliyokusudiwa. Aidha, mabadiliko katika mafunzo ya ualimu yatasaidia kufikia malengo ya elimu yaliyotamkwa na Azimio la Dunia la Jomtien la mwaka 1990, Itifaki ya Dakar ya mwaka 2000 na lengo la nne la Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa ya mwaka 2015 pamoja na Tamko la Incheon 2015. Pia, *Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014* Toleo la Mwaka 2023 inasisitiza upatikanaji wa walimu mahiri ambao watawawezesha watoto kujenga uwezo wa kujitegemea, kupenda na kufanya kazi, kujenga stadi za maisha na kuwa na mtazamo chanya ili kushiriki katika kuleta mabadiliko ya kiuchumi, kijamii na kisiasa. Vilevile, mtaala huu umejikita katika Falsafa ya Elimu ya Kujitegemea iliyoasisiwa mwaka 1967 na Baba wa Taifa Mwalimu J. K. Nyerere inayosisitiza utoaji wa elimu inayomwezesha Mtanzania kujitegemea na kumudu maisha yake ya kila siku.

Kwa kuzingatia matamko hayo, sera, falsafa pamoja na maoni ya wadau, mtaala huu umeandaliwa kwa lengo la kumwandaa mwalimu mwenye maarifa, stadi na mtazamo chanya katika kuchangia maendeleo ya taifa kwa kuzingatia mabadiliko ya sayansi na teknolojia na mahitaji ya karne ya 21.

Mtaala huu pia, umelenga kuwaandaa walimu wenye ujuzi utakaowawezesha kujitegemea na kutumia vyema fursa zinazopatikana nchini zitakazowawezesha kumudu maisha yao ya kila siku, kujiajiri au kuajiriwa. Aidha, mtaala huu unakidhi mahitaji ya ujenzi wa umahiri unaojumuisha uwezo wa kuwasiliana, kushirikiana, kufikiri kiyakinifu na kutumia stadi za ufundi, maisha na TEHAMA kuvumbua na kubuni mbinu na nyenzo anuai za kutatua changamoto za kiuchumi na kijamii.

1.2 Muundo wa Elimu ya Ualimu, Elimu ya Awali

Kama inavyoelekezwa na *Sera ya Elimu na Mafunzo 2014* Toleo la Mwaka 2023, Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu, Elimu ya Awali yatakuwa ni ya miaka miwili (2) na yatakayohusisha wahitimu waliomaliza Kidato cha Sita ambao watajiunga na mafunzo ya ualimu Elimu ya Awali. Aidha, walimu waliohitimu Mafunzo ya Ualimu Ngazi ya Astashahada ya Ualimu Elimu ya Awali, Msingi na Maalumu wataruhusiwa kujiunga na mafunzo hayo kwa muda wa miaka miwili (02). Walimu tarajali watasoma masomo ya utaalamu, masomo ya jumla na masomo ya mbinu za ufundishaji katika Elimu ya Awali. Masomo ya utaalamu yatahusisha Falsafa na Maadili ya Ualimu, Saikolojia na Sosholojia ya Elimu, Mitaala na Ufundishaji, Upimaji na tathimini na Ualimu kwa Vitendo. Aidha, masomo ya jumla ni Elimu Jumuishi na Mawasiliano ya Kitaalamu kwa Mwalimu. Mafunzo haya yanalenga kuwaandaa walimu tarajali watakaofundisha watoto wa Elimu ya Awali. Sifa za wahitimu kujiunga na mafunzo na utaratibu mwingine wa utoaji na uendeshaji wa mafunzo haya utatolewa na wizara yenye dhamana kwa kushirikiana na taasisi inayohusika.

Sehemu ya Pili

Dira, Malengo na Umahiri wa Jumla

Mtaala huu umezingatia dira ya elimu, malengo makuu ya elimu nchini Tanzania, malengo ya elimu ya ualimu na umahiri unaotarajiwa kujengwa kwa mwalimu tarajali.

2.1 Dira

Kuwa na Mtanzania aliyeelimika na mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya, anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo katika kuleta maendeleo endelevu ya kitaifa na kimataifa.

2.2 Malengo Makuu ya Elimu Tanzania

Malengo makuu ya elimu Tanzania ni kumwezesha kila Mtanzania:

(a) Kukuza na kuboresha haiba yake ili aweze kujithamini na kujiamini;

(b) Kuheshimu utamaduni, mila na desturi za Tanzania, tofauti za kitamaduni, utu, haki za binadamu, mitazamo na matendo jumuishi;

(c) Kukuza maarifa na kutumia sayansi na teknolojia, ubunifu, fikra tunduizi, uvumbuzi, ushirikiano, mawasiliano na mtazamo chanya katika maendeleo yake binafsi, na maendeleo endelevu ya taifa na dunia kwa ujumla;

(d) Kuelewa na kulinda tunu za taifa ikiwa ni pamoja na utu, uzalendo, uadilifu, umoja, uwazi, uaminifu, uwajibikaji na lugha ya Taifa;

(e) Kujenga stadi za maisha na stadi za kazi ili kuongeza ufanisi katika maisha ya kila siku;

(f) Kukuza tabia ya kupenda na kuheshimu kazi ili kuongeza tija na ufanisi katika uzalishaji na utoaji wa huduma;

(g) Kutambua na kuzingatia masuala mtambuka ambayo ni pamoja na afya na ustawi wa watu (jamii), usawa wa kijinsia, usimamizi na utunzaji endelevu wa mazingira; na

(h) Kukuza ushirikiano wa kitaifa na kimataifa, amani na haki kwa kuzingatia Katiba ya nchi na mikataba ya kimataifa.

2.3 Malengo ya Elimu ya Ualimu

2.3.1 Lengo Kuu la Elimu ya Ualimu

Kumwandaa mwalimu mwenye weledi na umahiri wa kuwezesha ufundishaji na ujifunzaji unaoendana na mabadiliko ya kisayansi, kiteknolojia, na kijamii ili kumjenga Mtanzania mwenye maarifa, stadi na mitazamo chanya, anayethamini usawa, haki na elimu bila ukomo.

2.3.2 Malengo Mahususi ya Elimu ya Ualimu Elimu ya Awali

Malengo mahususi ya Elimu ya Ualimu ni kumwezesha mwalimu tarajali:

(a) Kukuza uelewa wa kinadharia wa elimu ya ualimu, maadili ya kazi ya ualimu, maadili ya maisha, na misingi ya ualimu;

(b) Kujenga umahiri katika mbinu za kufundishia na kujifunzia;

(c) Kujenga umahiri katika mbinu za upimaji na tathmini kwa kuzingatia dhana ya ujenzi wa umahiri;

(d) Kukuza ubunifu na uvumbuzi katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia mahitaji ya mtoto;

(e) Kutumia TEHAMA na teknolojia saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji;

(f) Kukuza utambuzi wa stadi za awali za watoto wenye mahitaji ya ujifunzaji na kutoa afua stahiki;

(g) Kuimarisha matumizi ya lugha katika ufundishaji na ujifunzaji; na

(h) Kujenga stadi zinazolenga kuboresha ufundishaji, ujifunzaji na upimaji (yaani, *classroom- action based research*).

2.4 Umahiri wa Jumla wa Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali

Mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Elimu ya Ualimu Elimu ya Awali unalenga kumwezesha mwalimu tarajali:

(a) Kutumia nadharia na misingi ya ualimu katika ufundishaji na ujifunzaji;

(b) Kumudu mbinu za kufundishia na kujifunzia;

(c) Kumudu mbinu za upimaji na tathmini kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri;

(d) Kumudu mbinu za ubunifu na uvumbuzi katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia mahitaji ya watoto;

(e) Kutumia, TEHAMA na teknolojia saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji;

(f) Kutambua watoto mwenye mahitaji ya ujifunzaji na kutoa afua stahiki;

(g) Kutumia lugha husika kwa ufasaha katika ufundishaji na ujifunzaji; (h) Kutumia stadi za uongozi katika taaluma (*instructional leadership*); na

(h) Kumudu stadi zinazolenga kuboresha ufundishaji, ujifunzaji na upimaji (yaani, classroom- action based research)

Sehemu ya Tatu

Maudhui ya Mtaala

Sehemu hii, inafafanua maeneo ya ujifunzaji, masomo, umahiri mkuu na umahiri mahususi kwa mafunzo ya stashahada ya ualimu, elimu ya awali ambayo yamebainishwa katika Jedwali Na. 3.1.

Jedwali Na. 3. 1: *Maeneo ya Ujifunzaji, Masomo, Umahiri Mkuu na Umahiri Mahususi- Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali*

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
Misingi ya Kinadharia	1. Falsafa na Maadili ya Ualimu	1.1 Kumudu falsafa na maadili yaualimu	1.1.1 Kuchambua falsafa na misingi ya elimu 1.1.2 Kuthamini maendeleo ya Elimu ya Awali duniani 1.1.3 Kutambua maadili, wajibu na haki ya mwalimu
	2. Saikolojia na Sosholojia ya Elimu	2.1 Kumudu saikolojia ya mtoto katika ufundishaji na ujifunzaji	2.1.1 Kumudu misingi ya saikolojia ya mtoto katika ufundishaji na ujifunzaji 2.1.2 Kuchambua hatua za makuzi na maendeleo ya mtoto katika ujifunzaji 2.1.3 Kumudu nadharia na kanuni za malezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto 2.1.4 Kumudu stadi za ushauri na unasihi katika malezi, ufundishaji na ujifunzaji kwa mtoto

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
		2.2 Kumudu sosholojia ya elimu katika ufundishaji na ujifunzaji	2.2.1 Kumudu misingi ya sosholojia ya elimu 2.2.2 Kuchambua masuala ya kijamii yanayoathiri malezi na ujifunzaji wa mtoto
	3. Mitaala na Ufundishaji	3.1 Kumudu Mtaala wa Elimu ya Awali	3.1.1 Kuchambua mtaala wa Elimu ya Awali na vifaa vyake 3.1.2 Kuchambua masuala mtambuka katika mtaala 3.1.3 Kutafsiri mtaala katika programu ya ufundishaji na ujifunzaji
	4. Upimaji na Tathmini	4.1 Kumudu misingi ya upimaji na tathmini katika Elimu ya Awali	4.1.1 Kuchambua mbinu za upimaji na tathmini katika Elimu ya Awali kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri 4.1.2 Kumudu mbinu za kuandaa zana za upimaji wa maendeleo ya ukuaji na ujifunzaji wa mtoto kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri
		4.2 Kutumia matokeo ya upimaji kutathmini maendeleo ya mtoto	4.2.1 Kumudu mbinu za kutoa afua stahiki za kuboresha malezi, ufundishaji na ujifunzaji

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji wa Darasa la Awali, la Kwanza na la Pili	5. Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji katika Darasa la Awali, la Kwanza na la Pili	5.1 Kumudu mbinu za ufundishaji na ujifunzaji katika Darasa la Awali, la Kwanza na la Pili	5.1.1 Kumudu matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za awali za Kuhesabu 5.1.2 Kumudu matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za awali za Kusoma na Kuandika 5.1.3 Kumudu ufaraguzi na matumizi ya teknolojia na vifaa vingine saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za awali 5.1.4 Kumudu matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za kutunza afya na mazingira 5.1.5 Kumudu matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za awali za Utamaduni, Sanaa na Michezo 5.1.6 Kumudu mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa stadi za awali nje ya darasa

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
Ualimu kwa vitendo	6. Ualimu kwa vitendo	6.1 Kumudu mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa masomo ya Elimu ya Msingi	6.1.1 Kuchambua mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa masomo ya Elimu ya Msingi
		6.2 Kuandaa mazingira ya ufundishaji na ujifunzaji katika Elimu ya Awali	6.2.1 Kuandaa mazingira ya ufundishaji na ujifunzaji 6.2.2 Kuandaa zana za ufundishaji na ujifunzaji 6.2.3 Kuandaa darasa salama, changamshi na jumuishi
		6.3 Kuwezesha ujifunzaji katika darasa la awali kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri	6.3.1 Kusimamia darasa katika ufundishaji na ujifunzaji 6.3.2 Kutumia michezo na sanaa kama nyenzo za ufundishaji na ujifunzaji 6.3.3 Kutumia mbinu, teknolojia na vifaa vingine saidizi katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri 6.3.4 Kuchopeka masuala mtambuka katika malezi, ufundishaji na ujifunzaji

			6.3.5 Kuchopeka matumizi ya TEHAMA katika ufundishaji na ujifunzaji wa Elimu ya Awali 6.3.6 Kutumia mbinu za ufundishaji na ujifunzaji wa darasa kubwa katika mazingira jumuishi 6.3.7 Kupima, kutathmini na kutoa mrejesho wa maendeleo ya ukuaji na ujifunzaji wa mtoto kwa kuzingatia ujenzi wa umahiri 6.3.8 Kutoa ushauri na unasihi katika malezi, ufundishaji na ujifunzaji wa mtoto

Maeneo ya Ujifunzaji	Masomo	Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
Masomo ya jumla	7. Elimu Jumuishi	7.1 Kumudu misingi ya elimu jumuishi	7.1.1 Kuchambua dhana ya elimu jumuishi 7.1.2 Kumudu mbinu za kumtambua mtoto mwenye mahitaji maalumu katika ujifunzaji 7.1.3 Kumudu mbinu za kutoa afua stahiki kwa mtoto mwenye mahitaji maalumu katika ujifunzaji
		7.2 Kumudu misingi ya kuwezesha ujifunzaji wa kila mtoto katika mazingira jumuishi	7.2.1 Kumudu matumizi ya mbinu na zana zinazozingatia mahitaji ya ujifunzaji ya kila mtoto
Lugha na mawasiliano	8. Mawasiliano ya Kitaalamu kwa walimu	8.1 Kumudu kuwasiliana kitaalamu	8.1.1 Kuwasilisha taarifa za kitaaluma darasani kwa kutumia lugha stahiki 8.1.2 Kuwasilisha taarifa za kitaalamu nje ya darasa kwa kutumia lugha stahiki 8.1.3 Kutumia lugha stahiki kutengeneza mazingira wezeshi ya ujifunzaji 8.1.4 Kujenga tabia ya kusikiliza kwa umakini na kwa kujali 8.1.5 Kuwasiliana kwa ufanisi kwa kutumia Lugha ya Alama ya Tanzania (LAT)

Sehemu ya Nne

Ufundishaji na Ujifunzaji

Mtaala huu unasisitiza matumizi ya mbinu za ufundishaji na ujifunzaji zinazomfanya mwalimu tarajali kuwa kitovu cha ujifunzaji na mkufunzi kuwa mwezeshaji. Aidha, Mkufunzi atatumia mbinu zinazomshirikisha mwalimu tarajali katika tendo zima la ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia mahitaji anuai na uwezo wake. Mbinu hizo ni nyimbo, hadithi, changanyakete, kisamafunzo, michezo, igizodhima, oneshombinu, ziara za kimasomo na majadiliano katika vikundi. Njia nyingine ni kazi za vitendo, kazimradi, utafiti, majaribio ya kisayansi na nyingine kama hizo kulingana na muktaza ili kufanikisha ujifunzaji.

Masuala mtambuka yatafundishwa kwa kuyachopeka wakati wa vitendo vya ufundishaji na ujifunzaji katika masomo bebezi kwa kuzingatia uhusiano kati ya suala mtambuka na umahiri unaotarajiwa kujengwa. Masuala mtambuka hayo ni pamoja na elimu jumuishi, elimu ya jinsia, elimu ya amani, maadili, haki na wajibu wa mtoto. Pia, masuala mtambuka mengine ni haki za binadamu, ulinzi na usalama, usalama barabarani, elimu ya fedha, elimu ya rushwa, ushirika na masuala ya muungano.

4.1 Mafunzo ya Ualimu kwa Vitendo Chuoni na Shule Jirani

Mwalimu tarajali anapaswa kushiriki katika mazoezi ya kufundisha kwa kushirikiana na wenzake. Mazoezi hayo yanalenga kumwezesha mwalimu tarajali kutafsiri nadharia anazojifunza darasani kwa vitendo kama vile haiba, maandalizi ya somo, kutumia mbinu za kufundishia, kuandaa na kutumia vifaa vya kufundishia na kujifunzia na kutathmini watoto. Vitendo vyote hivyo vitafanyika chini ya uangalizi wa karibu wa mkufunzi wake kwa lengo la kumpatia mrejesho utakaomwezesha kuboresha umahiri wake darasani.

Aidha, mwalimu tarajali anapaswa kushiriki katika:

(a) Mazoezi ya ufundishaji kupitia onesho au igizo ndani ya darasa lao katika ngazi ya chuo; na

(b) Ufundishaji wa kipindi kimoja katika shule iliyopo jirani na mazingira ya chuo chini ya uangalizi wa mwalimu husika wa somo na mkufunzi.

Mwalimu tarajali atashiriki katika uandaaji wa somo na zana kulingana na mazingira yao. Mazoezi ya ufundishaji kwa vitendo yatakuwa endelevu kwa muda wote wa mafunzo.

4.2 Rasilimali za Utekelezaji wa Mtaala

Mahitaji ya utekelezaji wa mtaala huu yanahusisha rasilimali watu, vitu, fedha na miundombinu. Viwango na sifa stahiki za rasilimali hizi zitatolewa na wizara yenye dhamana kupitia miongozo mbalimbali. Aidha, baadhi ya rasilimali za utekelezaji wa mtaala huu zimefafanuliwa kama ifuatavyo:

4.2.1 Rasilimali watu

Rasilimali watu inajumuisha mwalimu tarajali, wakufunzi na watumishi mwega:

(a) Mwalimu tarajali

Mwalimu tarajali ndiye mlengwa mkuu katika mtaala huu. Mwalimu tarajali anatakiwa kuwa na ufaulu wa kiwango cha daraja la I hadi la III katika mtihani wa taifa wa Kidato cha Sita ili aweze kujiunga na Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu, Elimu ya Awali. Pia mafunzo yatawahusisha walimu wenye Astashahada ya Ualimu ya Awali, Msingi na Maalumu.

(b) Mkufunzi

Ili kutekeleza mtaala huu kwa ufanisi, wakufunzi wa vyuo vya ualimu wanapaswa kuwa angalau na Shahada ya Umahiri katika masomo ya ualimu na uzoefu wa kufundisha usiopungua miaka miwili katika ngazi inayohusika. Hii ina maana kwamba, kwa mfano, mkufunzi anayetekeleza mafunzo ya ualimu wa Elimu ya Awali anapaswa kuwa na uzoefu wa kufundisha katika shule ya msingi katika darasa la awali kwa muda wa miaka miwili au zaidi. Sifa hizi zitamwezesha kuwa mkufunzi bora kwani atakuwa anafahamu mazingira halisi ambayo mwalimu tarajali atakwenda kufanya kazi.

(c) Watumishi mwega

Watumishi mwega ni watumishi waendeshaji wasiokuwa wakufunzi. Watumishi hawa ni kiungo muhimu katika kufanikisha utekelezaji wa mtaala huu. Kundi hili linajumuisha wataalamu kama vile wakutubi, wataalamu wa maabara, waganga na wauguzi, makatibu muhtasi, wasaidizi wa ofisi na wengine. Wafanyakazi hawa watapaswa kuwa wamepata mafunzo katika chuo kinachotambulika na serikali na wamefuzu katika fani husika.

4.2.2 Rasilimali vitu na fedha

Utekelezaji fanisi wa mtaala huu unahitaji rasilimali vitu kama vile ardhi, samani, miundo mbinu na vifaa vya kufundishia na kujifunzia. Rasilimali hizo zinapaswa kuwa za kutosha na zinazokidhi viwango vya ubora vilivyobainishwa katika miongozo mbalimbali ya WyEST.

Aidha, rasilimali hizo zinapaswa kuzingatia mahitaji ya wanachuo wote wakiwamo wenye mahitaji maalumu. Vilevile, upatikanaji wa rasilimali fedha ni muhimu katika uratibu na utekelezaji wa mtaala huu. Rasilimali hii itapatikana kupitia uchangiaji wa fedha na mali kutoka kwa wadau mbalimbal

4.2.3 Rasilimali muda

Mafunzo ya Stashahada ya Ualimu, Elimu ya Awali yatakuwa ya muda wa miaka miwili (2) yenye jumla ya mihula minne (4). Siku za mafunzo kwa mwaka ni 194 ambazo ni sawa na wiki 39. Muda wa kusoma utakuwa ni saa 6 kwa siku na muda wa kipindi utakuwa saa moja. Hivyo, kutakuwa na vipindi 6 kwa siku na vipindi 30 kwa wiki. Mwaka wa kuanza masomo utapangwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. Jedwali Na 4.1 linaonesha muda wa mafunzo kwa mwalimu tarajali na idadi ya vipindi kwa wiki na kwa muhula katika masomo yote yatakayofundishwa.

Jedwali Na. 4.1: *Mchanganuo wa Muda wa Mafunzo- Masomo ya Utaalamu, Masomo ya Jumla na ya Kufundishia*

Na	Masomo	Idadi ya Saa Kwa Shughuli Zote	Shughuli Mwaka wa Kwanza		Shughuli Mwaka wa Pili		Vipindi kwa wiki
			Muhula I	Muhula II	Muhula I	Muhula II	
1	Elimu Jumuishi	70	35	35	0	0	2
2	Mawasiliano ya Kitaalamu kwa Mwalimu	140	50	50	20	20	2
3	Falsafa na Maadili ya Ualimu	70	35	35	0	0	2
4	Saikolojia na Sosholojia ya Elimu	140	50	50	20	20	2
5	Mitaala na Ufundishaji	70	35	35	0	0	2

Na	**Masomo**	**Idadi ya Saa Kwa Shughuli Zote**	**Shughuli Mwaka wa Kwanza**		**Shughuli Mwaka wa Pili**		**Vipindi kwa wiki**
			Muhula I	**Muhula II**	**Muhula I**	**Muhula II**	
6	Upimaji na Tathmini	140	50	50	20	20	2
7	Elimu ya Dini	70	25	25	10	10	1
8	Mbinu za Kujifunzia na Kufundishia Elimu ya Awali, Darasa la I na la II	490	123	122	123	122	7
9	Ualimu kwa Vitendo	700	200	200	200	0	10
	Jumla ya Vipindi	**1890**	**603**	**602**	**343**	**342**	**30**

4.3 Lugha ya Kufundishia na Kujifunzia

Sera ya Elimu na Mafunzo 2014 Toleo la Mwaka 2023 inatamka kuwa lugha za Kiswahili na Kiingereza zitatumika kufundishia na kujifunzia katika ngazi Stashahada ya Elimu ya Ualimu. Hivyo, Kiswahili kitatumika kama lugha ya kufundishia kwa walimu tarajali wanaoandaliwa kufundisha katika shule zinazotumia Kiswahili na Kiingereza kitatumika kama lugha ya kufundishia kwa walimu tarajali wanaoandaliwa kufundishia shule zinazotumia Kiingereza kama lugha ya kufundishia.

4.4 Ushiriki wa Wadau katika Utekelezaji wa Mtaala wa Stashahada, Ualimu Elimu ya Awali

Ushirikishwaji wa wazazi/walezi na wadau wengine wa elimu ni muhimu katika kufanikisha ufundishaji na ujifunzaji wa mwalimu tarajali. Wadau hawa ni muhimu kwani wamekuwa na mchango mkubwa katika kufanikisha utekelezaji wa mitaala nchini. Vyuo vya ualimu havina budi kushirikiana vyema na wadau hawa ili kufikia malengo yaliyokusudiwa katika utoaji wa Elimu ya ualimu.

4.5 Usimamizi, Ufuatiliaji na Tathimini ya Utekelezaji wa Mtaala wa Stashahada ya Ualimu Elimu ya Awali

Usimamizi wa utekelezaji wa mtaala wa Mafunzo ya Stashahada ya Elimu ya Ualimu ni hatua muhimu ya kuhakikisha kuwa malengo yake yametekelezwa kwa ufanisi kama ilivyokusudiwa. Mtaala huu utasimamiwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kupitia ofisi ya Kamishna wa Elimu, Kitengo cha Elimu ya Ualimu ambacho kina jukumu la kuratibu programu za mafunzo ya ualimu. Usimamizi wa mtaala ngazi ya chuo utafanywa na mkuu wa chuo kwa kushirikiana na bodi ya chuo, Maofisa Elimu Mkoa, Wilaya na Wathibiti Ubora wa Elimu Kanda na Wilaya.

Aidha, ufuatiliaji wa Mafunzo ya Stashahada ya Elimu ya Ualimu unalenga kuona au kupata mrejesho wa namna mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji unavyofanyika ukihusisha mafanikio, changamoto na namna ya kuzitatua ili kupata matarajio yaliyokusudiwa. Hivyo, ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mtaala huu utafanywa na wizara inayohusika yenye dhamana kwa kushirikiana na taasisi zinazosimamia na kuratibu mafunzo ya ualimu.

Sehemu ya Tano

Upimaji wa Maendeleo ya Ujifunzaji

Mtaala huu utatumia mfumo wa upimaji unaozingatia vigezo vinavyotambulika vya upimaji wa mchakato wa ufundishaji na ujifunzaji wa maendeleo ya kila siku ya mwalimu tarajari na mitihani ya mwisho ya kukamilisha ngazi inayohusika. Upimaji wa ndani utaratibiwa chuoni wakati wa ufundishaji na ujifunzaji na upimaji wa nje utaratibiwa na mamlaka inayohusika. Mbinu mbalimbali za upimaji zitatumika kupima nadharia na vitendo katika tendo zima la ufundishaji na ujifunzaji. Mbinu hizo ni pamoja na bunguabongo, majaribio, maswali ya ana kwa ana, uchunguzi, mazoezi, kazi kwa vitendo na kazi mradi. Mbinu nyingine ni majaribio kwa vitendo, uwasilishaji, mitihani ya muhula na mitihani ya mwisho kulingana na sababu ya upimaji, mahitaji ya somo, mahitaji anwai ya mwanafunzi na umahiri unaokusudiwa kujengwa. Aidha mtaala unasisitiza kutumia zana za upimaji kama vile orodhahakiki, dodoso, mkoba wa kazi na fomu za maendeleo ya ujifunzaji wa mwalimu tarajari.

Mkufunzi anapaswa kubuni shughuli nyingi zaidi za upimaji ili kuchochea ujifunzaji. Kwa upande wa upimaji endelevu, mchanganuo wa alama katika masomo ya Ualimu kwa Vitendo na Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji wa masomo ya ngazi inayohusika itakuwa asilimia sabini (70%) ambapo Mtihani wa Muhula wa Pili kwa Mwaka wa Kwanza ni asilimia kumi (10%), kazimradi ya ufaraguzi ni asilimia kumi na tano (15%), ufundishaji igizi (kiduchu) asiliamia ishirini (20%) na ufundishaji wa shule jirani itakuwa asilimia ishirini na tano (25%). Rejea **Jedwali Na 5.1** linaloonesha mchanganuo wa alama za upimaji endelevu kwa masomo ya Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji na Ualimu kwa Vitendo.

Aidha, kwa upande wa masomo ya utaalamu nay a jumla, mchanganuo wa alama za upimaji endelevu utakuwa kama ifuatavyo; Mtihani wa Muhula wa Kwanza kwa Mwaka wa Kwanza ni asilimia sita (6%), Mtihani wa Muhula wa Pili kwa Mwaka wa Kwanza ni asilimia sita (6%), Mtihani wa Muhula wa Kwanza kwa Mwaka wa Pili ni asilimia sita (6%), Mkoba wa kazi itakuwa asilimia tano (5%) na Kazimradi itakuwa asilimia saba (7%). Rejea **Jedwali Na 5.2** linaloonesha mchanganuo wa alama za upimaji endelevu kwa masomo ya utaalamu na ya jumla.

.**Jedwali Na. 5.1:** *Alama za upimaji endelevu kwa masomo ya Mbinu za Ufundishaji na Ujifunzaji na Ualimu kwa Vitendo.*

Na.	Shughuli ya Upimaji	%
1.	Mtihani wa Muhala wa Pili Mwaka wa Kwanza	10
2.	Kazi Mradi Ufaraguzi	15
3.	Ufundishaji Igizi/Kiduchu	20
4.	Ufundishaji Shule Jirani	25
Jumla		70

Jedwali Na. 5.2: *Alama za upimaji endelevu kwa masomo ya utaalamu na ya jumla.*

Na.	Shughuli ya Upimaji	%
1.	Mtihani wa Muhula wa I kwa Mwaka wa I	6.0
2.	Mtihani wa Muhula wa II kwa Mwaka wa I	6.0
3.	Mtihani wa Muhula wa I kwa Mwaka wa II	6.0
4.	Kazi Mradi	7.0
5.	Mkoba wa Kazi	5.0
Jumla		30

TANBIHI: Kwa masomo yatakayoishia Mwaka wa Kwanza kama vile Elimu Jumuishi, Falsafa na Maadili na Mitaala na Ufundishaji, Upimaji endelevu utaendelea kufanyika hadi Mwaka wa Pili ili kuwaandaa walimu tarajali kwa ajili ya mtihani wa kuhitimu mafunzo.

Bibliografia

Ministry of Education, Science and Technology. (2019). *National curriculum framework for basic and teacher education.* Tanzania Institute of Education.

National Bureau of Statistics. (2008). *National panel survey 2008-2009 - Disability Rates*. National Bureau of Statistics.

National Bureau of Statistics. (2008). *Tanzania disability survey report 2008*. National Bureau of Statistics.

National Bureau of Statistics. (2019). *Voluntary National Review (VNR) 2019-Empowering people and ensuring inclusiveness and equality*. National Bureau of Statistics.

Taasisi ya Elimu Tanzania. (2019). *Mtaala wa mafunzo ya astashahada ya ualimu.* Taasisi ya Elimu Tanzania.

Taasisi ya Elimu Tanzania. (2019). *Taarifa ya kikaokazi cha kujadili uboreshaji wa mafunzo ya ualimu ngazi ya astashahada.* Taasisi ya Elimu Tanzania.

Taasisi ya Elimu Tanzania. (2018). *Ripoti ya utafiti wa maoni ya kuboresha mtaala wa mafunzo ya ualimu tarajali ngazi ya astashahada.* Taasisi ya Elimu Tanzania.

Taasisi ya Elimu Tanzania. (2018). *Utoaji wa elimu ya awali.* Taasisi ya Elimu Tanzania.

United Republic of Tanzania, (2019). *National strategy on inclusive education 2018-2021.* Ministry of Education, Science and Technology.

United Republic of Tanzania. (2019): *Basic Education Statistic*s: Tanzania

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2014). *Sera ya elimu na mafunzo.* Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. (2022). *Ripoti ya maoni ya wadau wa elimu kuhusu uboreshaji wa Mitaala ya Elimu ya Awali, Msingi, Sekondari na Ualimu.* Taasisi ya Elimu Tanzania.